

Oahppoplána - Jo3 ullo- ja láigeduodjefága

Sámediggi mearridan láhkaásahussan 15.06.2021, láchkavuodđu:
suidnemánu 17.b 1998 nr 61 láhka vuodđoskuvlla ja
joatkkaoahpahusa birra (oahpahusláhka) § 6-4 nubbe lađas.

Oahppoplánakoda: VHD03-02

Gusto 01.08.2022 rájes

Oahppoplána - Jo3 ullo- ja láigeduodjefága

Oahppoplánakoda: VHD03-02

Fága birra

Fága relevánsa ja guovddáš árvvut

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka sámi árbevirolaš dujiin. Go praktihkalaččat bargá iešguđetlágan ulluin, sárrasiin, láiggiin, ja árppuin ja go geavaha iešguđet neavvuid ja reaidduid, de ovdánahttet oahpahallit buriid duddjongálggaid ja ipmárdusa ullo- ja láigeduoji árbevieruin, hámiin ja tehnikkain. Oahpahallit galget suokkardit, ovdánahttit ideaid ja geavahit innovatiiva proseassaid ráhkadit ođđa duodjebuktagiid. Duodjefága galgá oahpahalliid ráhkkanahhtit dustet servodaga gálvojearu árbevirolaš ja ođđaovdánahttojuvvon ullo- ja láigebuktagiidda. Dat mearkaša ahte duodjefága galgá sihkkarastit ahte šaddet oahppan duojárat geat máhttet árbevirolaš duoji ja geat gehččet ovddasgvlui ja hutket dujiid main lea álgoálbmotmáhttu vuodđun.

Buot fágat galget leat mielde duohtandahkame oahpahusa árvovuođu. Jo3 ullo- ja láigeduodjefága galgá veahkehit oahpahalliid ovdánahttit duodjebuktagiid main lea guoddevaš ovdáneapmi, kvalitehta, kultuvra ja historjá vuolggasadjin. Oahpahallit galget muosáhit hutkanilu, gávdnat iežaset fágalaš identitehta ja ovdánahttit ipmárdusa norpmaide, etihkkii ja estehtalaš albmanahhtimiidda duojis. Bargadettiin fágain ovdánahttet oahpahallit máhtu sámi luonddu- ja kulturárbbi girjáivuodas ja variašuvnnain. Máhttu árbevieruin galgá váikkuhit dasa ahte oahpahallit ožžot áktejumi lundui ja áddejumi ahte resursageavaheamis lea dárbu luondduriggodagaid gáhttet boahttevaš buolvvaide. Fága galgá leat mielde máhtu addimin bargoaddi ja bargi geatnegasvuodaid ja vuoigatvuodaid ja golmma bealát ovttasbarggu mávssolašvuodá birra, mas bargoaddi, bargi ja eiseválddit barget ovttas ovdánahttit buori bargoeallima.

Guovddášelemeanttat

Duodji ja kulturárbi

Guovddášelemeanttas duodji ja kulturárbi lea sáhka ullo- ja láigeduoji árbevieruin, tehnikkain, minstariin, iešvuodain ja historjjás. Das lea sáhka geavahit heivvolaš ávdnasiid, neavvuid ja reaidduid ovdánahttit árbevirolaš ja ođđamállet buktagiid gos sámi kulturárbi lea vuodđun. Dasa gullá čuoldin, bargideapmi, sággegođdiin, rátno- ja stovlagodđin, duhppen ja árbevirolaš girjegeavaheapmi čuoldimis ja godđimis.

Guovddášeameanttas lea maid sáhka ipmirdit sámi ullo- ja láigeduddjoma, sámi girjeárbevieruid, bisuheame, rekonstrukšuvnna ja ođđahábmema oktavuodaid.

Ávnnasmáhttu

Guovddášeameanttas ávnnasmáhttu lea sáhka iešguđet ávdnasiid iešvuodain ja movt daid válljet, reidet, vurkkodit ja buhtistit. Dasto lea sáhka guovddášeameanttas masa ja movt geavahit árbevirolaš ja ođđamállet ávdnasiid ja movt kombineret daid go ovdánahtta árbevirolaš ja ođđamállet duodjebuktagiid. Guovddášeameanttas lea maid sáhka movt ávkkástallat ulluin, sárrasiin, láiggiin ja eará ávdnasiin biras- ja resursaseastinvugiin.

Designproseassat

Guovddášeameanttas designenproseassat lea sáhka proseassas hutkosa rájes gárvves buktaga rádjai ullo- ja láigeduddjomis. Dasto lea sáhka seailluhit sámi árbevirolaš dujiid ja geavahit daid inspirašuvdnan ja vuodđun hutkat ođđa ullo- ja láigebuktagiid. Guovddášeameanttas lea vel sáhka geavahit digitála reaidduid minstariid, girjjiid, ivnniid, hámi ja funkšuvnna suokkardeamis.

Gávpemárkanipmárdus

Guovddášeameanttas gávpemárkanipmárdus lea sáhka goluin ja sisaboađuin iežas buvttadeames. Lea maid sáhka iežas bargguid presenteret ostiide ja bagadit sin iešguđet oktavuodain. Guovddášeameanttas lea vel sáhka mearkagálvohuksemis ja duoji iešvuodaid, kultuvrralaš ja árbevirolaš árvvu gaskkusteames. Dasa gullá maid geavahit fága kulturhistorjá barggustis. Márkanfievrridit ja vuovdit iežas giehtaduiid ja bálvalusaid iešguđet fierpmádagaid bokte, lea oassin guovddášeameanttas.

Fágaidrasttideaddji fáttát

Álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka fágaidrasttideaddji fáttas álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen das ahte ovdánahttit giehtagálggaid, buriid bargorutiinnaid ja vuogas rumašbarganvugiid. Dasa maid gullá nákcet čuolmmaid čoavdit, ovdánahttit identitehta ja váldit jierpmálaš válljemiid iežas eallimis. Dasa gullá maid ovdánahttit iešluohttámuša ja duostat albmanahttit oaiviliid. Lea sáhka das movt albmanahttit iežas vásáhusaid, jurdagiid ja oaiviliid go ovttasbargá earáiguin ja muđui fágabargguin. Fágaidrasttideaddji fádda álbmotdearvvasvuolta ja eallimis birgen lea maid mielde čálmustahttime movt duodji sáhtta iešguđet ládje čájehit joavkogullevašvuoda.

Guoddevaš ovdáneapmi

Jo3 ullo- ja láigeduodjefágas lea sáhka fágaidrasttideaddji fáttas guoddevaš ovdáneapmi das ahte kritihkalaččat ja birasdiđolaččat reflekeret go vállje ávdnasiid, reaidduid ja buvttadanvugiid árbevirolaš ja ođđa buktagiid ráhkadeames. Lea maid sáhka buvttadit nanu dujiid ja nu ahte buhtisteapmi, mátasdoallan, ođđasit geavaheapmi ja divodeapmi lea vejolaš. Guoddevaš ovdáneapmi mearkkaša maid ahte fága lea mielde sihkkarastime máilmmi luonddu- ja kulturárbbi.

Vuodđogálggat

Njálmmálaš gálggat

Njálmmálaš gálggat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša geavahit fágagiela ja njálmmálaččat muitalit go ovdanbuktá, vuodusta ja ákkastallá bargguid ja dujiid ja go gulahallá ostiiguin, bargoustibiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin.

Máhttit čállit

Máhttit čállit jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša ahte albmanahttit čálalaččat, ráhkadit bargotevnnegiid, gođa- ja čuoldagirjiid ja minstariid, čilgehusaid ja válddahemiid ja geavahit duodjedoahpágiid dán barggus. Dat mearkkaša suokkardit ja reflekeret fágalaš fáttáid ja čuolmmaid. Lea maid sáhka das ahte dokumenteret ja árvvoštallat bargguidis ja buktagiidis. De vel gullá dasa presenteret buktagiid ja bálvalusain ja gulahallat ostiiguin, bargoustibiiguin, gálvolágideddjiiguin, árbevierroguddiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin.

Máhttit lohkat

Máhttit lohkat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša ipmirdit ja geavahit fágagirjjálašvuoda, fágadoahpágiid, ullo- ja láigeduodjebagadusaid, bargočilgehusaid, govvosiid ja geavahančilgehusaid.

Máhttit rehkenastit

Máhttit rehkenastit jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša meroštallat ávnnasdárbbu ja buvttadangoluid, hattiid mearridit buktagiid ja dahkat ekonomalaš meroštallamiid iežas dujiid ja bálvalusaid haddefálaldagaid oktavuodas. Dasa gullá maid geavahit árbevirolaš sámi mihtidanvugiid ja mihttoovttadagaid.

Digitála gálggat

Digitála gálggat jo3 ullo- ja láigeduodjefágas mearkkaša viežžat ja gaskkustit dieđuid, ovdánahttit girjiid ja minstariid ja designet ođđa buktagiid. De mearkkaša maid árvvoštallat ja gieđahallat dieđuid, leahkit gáldokritihkalaš ja čujuhit gálduide luottehahti vugiin. Dasa gullá maid ovdánahttit etihkalaš dihtomielálašvuoda ja čájehit digitála árvvoštallannávcca ja čuovvut njuolggadusaid ja norpmaid.

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan

Gealbomihttomearit ja árvvoštallan čuoldin- ja giehtagodđinduodjefágas

Gealbomihttomearit

Oahpahusa mihttomearri lea ahte oahpahalli galgá máhttit

- plánet, čađahit, árvvoštallat ja dokumenteret iežas bargguid ja bargoproseassaid ja geavahit fágaterminologija barggus
- suokkardit sámi árbevierromáhttu ja álgoálbmotkultuvra ja geavahit inspirašuvdnan ehtalaš vugiin iežas hutkkálaš barggus ja go gaskkusta duoji
- geavahit sámi báikkálaš ja guovlluid kulturalbmanahttimiid ja vugiid ullo- ja láigedujiid hábmemis
- visualiseret ja ovdánahttit iežas duodjebarggu hutkosa rájes buktagiid rádjái ja ovdanbuktit movt lea gávdnan inspirašuvnna báikkálaš duodjeárbevieruin

- geavahit digitála reaidduid designemis fágatevdnemis ja minsttarráhkadeamis ja geavahit daid duddjonbarggus
- válljet ávdnasiid, reidet daid ja duddjot buktagiid sámi kultuvrra ja árbevieru mielde
- geavahit árbevirolaš sámi mihtidanvugiid ja mihttoovttadagaid iežas barggus ja reflekteeret daid árvvu
- duddjot buktagiid iešguđet láigeduodjeteknikkain ja reflekteeret ávnnasgeavaheami, kvalitehta, ivdneválljemiid ja funkšunalitehta oktavuodaid
- duddjot iežas dahje eará Sámi guovllu árbevirolaš dujiid, ja reflekteeret duoji árbevieruid ja kulturárbbi girjáivuođa ja variašuvnna Sámis
- árvvoštallat ja válddahit funkšuvnna, kvalitehta ja bistima iešguđet láige- ja ullodujiin
- buhtistit, mátasdoallat, divodit ja ođđasis geavahit dujiid ja selvehit movt iešguđet välljemat váikkuhit kvalitehtii ja bistimii
- meroštitt hatti iežas buktagiin ja gálvvuin ja árvvoštallat ávnnasgeavaheami, áigegeavaheami, produktivitehta, márkanárvvu ja gánnáheami oktavuodaid
- geavahit digitála resurssaid iežas ja fitnodaga mearkagálvvuid márkanfievrrideapmái ja vuovdimii ja gulahallamis ostiiguin ja eará ovttasbargoguimmiiguin
- geavahit gustovaš njuolggadusortnegiid mat gusket dahkkivuoigatvuhtii iežas barggus ja reflekteeret gáldogeavaheami ja gáldočujuhusaid
- selvehit sámi ullo- ja láigeduoji historjjá ja iešvuođa ja geavahit historjjálaš gálduid referánsan buktagiid buvttadeamis ja rekonstrueremis luottehahtti vugiin
- plánet ja čađahit barggu gustovaš dearvvašvuođa, birrasa ja sihkarvuođa njuolggadusaid mielde
- geavahit buriid bargodábiid ja välljet vuogas barganvugiid maid rievdadallá barggadettiin vai garvá noadđevigiid
- válddahit iešguđet sámi duodjeorganisašuvnnaid ja –institušuvnnaid ovddasvástádussurggiid ja bargguid ja movt atnit ávkki dain, ja reflekteeret makkár rolla dain lea servodagas
- bargat gustovaš njuolggadusortnegiid ja šiehtadusaid vuođul mat regulerejit bargodili, ja válddahit bargoaddi ja bargi geatnegasvuođaid ja vuoigatvuođaid

Dađistaga árvvoštallan

Dađistaga árvvoštallan galgá veahkehit ovddidit oahppama ja loktet gealbbu. Oahpahallit čájehit ja ovdánahttet gealbbu jo3 ullo- ja láigeduodjefágas go sii geavahit máhtu, gálggaid ja kritihkalaš jurddašeami go galget bargobihtáid čoavdit. Bagadeaddji galgá láchčit dili vai oahpahallis lea mielváikkuheapmi ja oahppanmovtta oalgguhit iešguđetlágan bargguid bokte. Bagadeaddji ja oahpahalli galgaba ságastallat oahpahalli ovdáneami birra jo3 ullo- ja láigeduodjefágas. Oahpahallit galget beassat mitalit maid orrot máhttimin, ja beassat reflekteeret iežaset fágalaš ovdáneamis. Bagadeaddji galgá

bagadallat viidáset oahppama birra ja heivehit oahpahusa nu ahte oahpahallit sáhttet geavahit bagadusa loktet iežaset gealbbu fágas.

Árvvoštallanortnet

Ovdal fágageahččaleami galget buohkat geat eai leat čuvvon dábálaš oahppomannolaga, leat ceavzán čálalaš eksámena mii lea ráhkaduvvon fága oahppoplána vuodul. Eksámen ráhkaduvvo guovddáš ásahusain ja sensurerejuvvo báikkálaččat. Eksámenis ii galgga leat ráhkkanoassi. Oahpahuš jo3 ullo- ja láigeduodjefágas galgá loahpahušvot fágageahččaleamiin. Buohkat galget čađahit fágageahččaleami, mii galgá čađahušvot unnimusat guđa árgabeaivvi sisa.